

УДК 657

Оксана ВАРЧУК

## ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВИТРАТИ»

*Резюме.* Розглянуто, проаналізовано та розкрито сутність і зміст поняття «витрати», а також сформовано власну думку автора щодо тлумачення цього поняття.

*Ключові слова:* витрати, ресурси, активи, економічна вигода, зобов'язання.

Oksana VARCHUK

## PROBLEMS OF THE NOTION "COSTS" DEFINITION

*Summary.* The essence and meaning of the notion "costs" are discussed and analyzed in the paper. The author's own opinion towards the interpretation of this notion is formed. For undertaking activities all businesses need to purchase fixed assets, intangible assets, inventories, i.e. to spend money, that's why any enterprise regardless of the type of economic activity tends to minimize the money outlays. Furthermore, the costs are the basis for setting up the prices, formation of financial results and the determination of net income. Therefore, definition of the essence of costs, their proper classification and rational organization of accounting are the basis of effective work of the enterprise. The importance of this problem is proved by the fact that many scientists devote their studies to the costs of production but there is no clear interpretation of this notion today. This is due to many factors: first of all, the interpretation of this notion in economics, management, accounting and tax accounting differs; secondly, there is an incorrect translation of the notion "costs" from Russian into Ukrainian; thirdly, the use of the term "costs" as a synonym for the terms "expenditures" and "expenses" is widespread.

*Key words:* costs, resources, assets, economic benefit, liabilities.

**Постановка проблеми.** Для здійснення господарської діяльності всім підприємствам необхідно придбати основні засоби, нематеріальні активи, виробничі запаси, тобто здійснити витрати. Тому будь-яке підприємство, не залежно від виду економічної діяльності, прагне до їх мінімізації. Крім того, витрати є базою для формування ціни продукції та фінансового результату діяльності і визначення чистого прибутку. Саме тому визначення сутності витрат, їх правильна класифікації та раціональна організація обліку практично є основою ефективної роботи підприємства.

Актуальність цієї проблеми зумовлена тим, що багато вчених досліджують витрати підприємства, проте на сьогодні немає чіткого тлумачення самого поняття «витрати». Це пов'язано з багатьма факторами: по-перше, по-різному тлумачать поняття в економіці, управлінському, бухгалтерському та податковому обліку; по-друге, має місце некоректний переклад з російської мови українською власне поняття «витрати»; по-третє, розповсюджене використання поняття «витрати» як синоніму понять «затрати», «видатки».

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблемою визначення змісту витрат займається багато вчених, таких, як Адаменко Т., Безверхий К., Білик М., Бойко Ж., Бондаренко Т., Бутинець Ф., Воробйов Ю., Грінченко А., Голов С., Данілюк М., Дерій В., Зонова А., Ільченко Л., Козак В., Козаченко Г., Кравчук Ю., Лозинський Д., Макуха Г., Мошківська О., Нападовська Л., Погорелов Ю., Ростовська Г., Свірко С., Скляренко В., Скрипник М., Сопко В., Столяр Л., Турило А., Філіп (Попович) Л., Хлап'онов Л., Цуцурук Л., Ясинська А. У працях цих вчених розглядається поняття витрат, як економічної категорії, визначається їх сутність та класифікація, йдуть суперечки щодо необхідності розмежування поняття «витрати» та «затрати». Отже аналіз останніх досліджень і публікацій свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення змісту витрат.

**Метою статті** є визначення сутності поняття «витрати» та узагальнення існуючих наукових та нормативних підходів до тлумачення цього поняття.

**Виділення невирішених частин загальної проблеми, котрим присвячується стаття.** Наявність різних підходів, тлумачень та застосування синонімів створює плутанину у розумінні.

**Викладення основного матеріалу.** Поняття «витрати» зустрічається у наукових працях з економіки, бухгалтерського та податкового обліку, аудиту, а також у чинному законодавстві, значній кількості нормативних документів:

– в економічних словниках надані такі тлумачення понять «виробничі витрати» та «витрати виробництва»: «виробничі витрати – це вартісне оцінювання затрат економічних ресурсів, здійснених підприємцями задля виробництва продукції»; «витрати виробництва – це всі затрати виробника на виробництво певного виду продукції»;

– у підручнику з економіки підприємства зазначено, що витрати утворюються в процесі формування та використання ресурсів для досягнення певної мети. Вони мають різне спрямування, але найбільш загальним і принциповим є поділ їх на інвестиційні та поточні (операційні), пов'язані з безпосереднім виконанням підприємством своєї основної функції – виготовлення продукції (надання послуг) [1];

– у бухгалтерському обліку методичні засади формування інформації про витрати підприємства та їх відображення у фінансовій звітності визначені П(С)БО 16 «Витрати» [2], за яким витрати відображаються в бухгалтерському обліку одночасно зі зменшенням активів або збільшенням зобов'язань. Витратами звітного періоду визнаються або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками) за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені. А за П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками) [2];

– у податковому обліку згідно з податковим кодексом України витрати – це сума будь-яких витрат платника податку у грошовій, матеріальній та нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, унаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу [3];

– для цілей аудиту для визначення витрати використовують положення законодавчих та нормативних актів.

У періодичних наукових виданнях останніх років сучасних дослідників простежується дискусія щодо сутності та змісту витрат, але поки до єдності їх визначення ще далеко. Узагальнюючи знайдені підходи та визначення поняття, можна систематизувати за типами у такий спосіб (табл. 1):

Таблиця 1

Сучасні підходи до визначення змісту поняття «витрати»

Table 1

Current approaches to the definition of the notion “costs”

Автор	Визначення витрат як	Джерело
Тлумачення поняття «витрати» як економічної категорії		
Бойко Ж.	Використання або споживання матеріалів, товарів і послуг у процесі отримання доходу	[4, с. 238]

Грінченко А.	Вартість усіх ресурсів, що використовуються в процесі діяльності підприємства для досягнення основної мети	[5, с. 5]
Дерій В.	Повністю або частково використані у процесі господарсько-фінансової діяльності підприємства запаси, необоротні активи, трудові й інтелектуальні ресурси, а також зменшення (погашення) зобов'язань підприємства перед бюджетом, кредиторами й іншими юридичними та фізичними особами.	[6, с. 154 – 160]
Козаченко Г., Погорелов Ю., Хлап'юнов Л., Макухін Г.	Неминучі затрати підприємства, які сформувалися раніше й перетворилися на минулі в цьому звітному періоді	[7, с. 8 – 14]
Мошковська О.	Вартісне оцінювання ресурсів, які підприємство використовує в процесі здійснення своєї господарської діяльності	[8]
Ростовська Г.	Економічна категорія, яка відображає грошово-матеріальні ресурси, використані підприємством для здійснення його виробничо-господарської діяльності й досягнення поставленої мети за умови застосування найфективнішого варіанта їх використання	[9, с. 268]
Скляренко В.	Як ті, що відносяться до певного періоду часу, документально підтверджені, економічно виправдані (обґрунтовані), такі, що повністю перенесли свою вартість на реалізовану за цей період продукцію	[10]

Закінчення таблиці 1

Скрипник М.	Грошові та матеріальні ресурси, які використані протягом певного періоду в господарському процесі підприємства, а також показник ефективності діяльності господарюючого суб'єкта	[11, с. 164]
Турило А., Кравчук Ю., Цуцурук Н.	Грошове вираження величини економічних ресурсів підприємства у застосованій і споживаній формах, необхідних для здійснення його виробничо-господарської діяльності й досягнення поставленої мети	[12, с. 86]
Тлумачення поняття «витрати» як об'єкт бухгалтерського обліку		
Адаменко Т.	Лише та частина затрат, яку використовують для отримання доходу звітного періоду у вигляді зменшення активів або збільшення зобов'язань, результатом чого є зменшення економічної вигоди діяльності підприємства	[13]
Безверхий К.	Елемент фінансової звітності, який визначається П(С)БО та МСБО для складання фінансової звітності	[14, с. 222]
Бондаренко Т.	Достовірно оцінена величина економічних ресурсів, споживання яких у визначеному періоді призводить до змін у складі активів та зобов'язань підприємства та сприяє досягненню цілей його діяльності	[15]
Зонова А.	Платежі грошовими засобами або іншими активами, пов'язаними з діяльністю даного підприємства та зменшення доходів або власного капіталу їх власників за період	[16, с. 34 – 36]
Ільченко Л.	Сума вартостей використаних ресурсів, що зменшує суму отриманого від реалізації продукції доходу, а отже, і розмір власного капіталу	[17, с. 19]
Лозинський Д.	Зменшення активів або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу.	[18]
Нападовська Л.	Використання (відтік) грошових коштів і одночасно – це зменшення економічної вигоди протягом звітного періоду або збільшення зобов'язань підприємства, що призводить до зменшення капіталу	[19, с. 241]
Скрипник М.	Частина використаних ресурсів, яка при визначенні прибутку підприємства за звітний період ставиться у відповідність з визначеними доходами	[20, с. 312]
Столяр Л.	Зменшення активів (грошових коштів, іншого майна) і (та) виникнення зобов'язань у звітному періоді в результаті господарської діяльності підприємства, що призводить до зменшення економічних вигод та зменшення власного капіталу	[21]
Філіп (Попович) Л.	Виражена в грошовому вимірнику сума спожитих в процесі господарської діяльності економічних ресурсів підприємства або збільшення його зобов'язань	[22, с. 210]

Як бачимо, вчені по-різному тлумачать поняття витрат. Частина науковців при визначенні змісту поняття «витрати» розглядає його як економічну категорію (Бойко Ж., Грінченко А., Дерій В., Кравчук Ю., Козаченко Г., Макухін Г., Мошковська О., Погорелов Ю., Ростовська Г., Скляренко В., Скрипник М., Турило А., Хлап'онов Л., Цуцурук Н.), а друга частина – як об'єкт бухгалтерського обліку (Адаменко Т., Безверхий К., Бондаренко Т., Зонова А., Ільченко Л., Лозинський Д., Нападовська Л., Скрипник М., Столяр Л., Філіп (Попович) Л.

У працях Скрипник М. наведено поняття «витрат» і як економічної категорії, і як елемента бухгалтерського обліку.

Тлумачення поняття «витрати» Адаменко Т., Бондаренко Т., Нападовська Л., Скляренко В., Столяр Л. пов'язують ще за періодом виникнення витрат. Крім того, Адаменко Т. та Скрипник М. вважають, що витрати – це лише частина затрат.

Більшість науковців вважають, що витрати – це активи (або економічні ресурси, грошові кошти, майно та інше), які використані частково (або повністю). Так вважають Адаменко Т., Бойко Ж., Грінченко А., Дерій В., Ільченко Л., Мошковська О., Нападовська Л., Скрипник М., Філіп (Попович) Л.

Козак В. вважає, що «витрати підприємства – одна з важливих категорій управлінського обліку та якісного оцінювання діяльності підприємства» [23, с. 129].

Проведене дослідження, дозволяє сформувати правильне, на наш погляд, визначення поняття «витрати». Отже, витрати – це зменшення активів (необоротних активів, запасів, грошових коштів та іншого майна) або збільшення зобов'язань підприємства (перед постачальниками, бюджетом та іншими кредиторами), що призводить до зменшення економічних вигод та власного капіталу у звітному періоді в результаті здійснення господарської діяльності.

**Висновки.** Бухгалтерському та податковому обліках визначення витрат схожі та законодавчо визначені. Проте у наукових джерелах економічного спрямування зустрічається багато інших підходів. Саме відсутність єдиного чіткого тлумачення цього поняття призводить до розбіжностей у класифікації витрат та їх подальшого оцінювання.

Подальше дослідження має бути спрямоване на узагальнення сфер застосування поняття, їх особливостей для інноваційно-активних підприємств.

**Conclusions.** Thus, having analyzed the interpretation of the notion "costs" in the modern scientific, legal and periodical literature we may draw the following conclusions.

The accounting and tax accounting definitions of the costs are similar and legally determined. However, in the scientific economic sources many other approaches may be found. The lack of a single clear interpretation of this notion results in the differences concerning the classification of costs and their subsequent evaluation.

Further researches should be directed at the generalization of the spheres of this notion use and their features for innovative enterprises.

## Використана література

1. Покропивний, С.Ф. Економіка підприємства: підручник; [Текст] / за заг. ред. С.Ф. Покропивного. – К.: КНЕУ, 2001. – 528 с.
2. Положения (стандарты) бухгалтерского учета, утв. пр. от 31 марта 1999 г. № 87 [Электронный ресурс]: электронный портал «Дебет-Кредит». – Режим доступа: <http://www.dtkr.com.ua/show/0sid1192.html>
3. Податковий кодекс: зміст та основні коментарі: посібник. Частина 1 [Текст]. – Полтава: РВВ ПДАА, 2011. – 299 с.
4. Бойко, Ж.С. Деякі аспекти організації бухгалтерського обліку на виробничих підприємствах [Текст] / Ж.С. Бойко / Науковий вісник КНТЕУ. – Вип. І: Економічні науки. – Чернівці. – 2002. – 238 с.
5. Грінченко, А.В. Розмежування понять витрати, затрати, видатки та втрати [Текст] / А.В. Грінченко // Економічний форум. – 2012. – № 3 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/ekfor/2012\\_3/1.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/ekfor/2012_3/1.pdf)
6. Дерій, В. Термін “витрати” та його трактування для потреб обліку і контролю [Текст] / В.Дерій // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 1(26). – С. 154 – 160.
7. Управління затратами підприємства: монографія [Текст] / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов, Л.Ю. Хлап'юнов, Г.А. Макухін. – К.: Лібра, 2007. – 320 с.
8. Мошковська, О.А. Облік затрат і калькулювання собівартості продукції згідно вітчизняного законодавства: подальший розвиток і шляхи вдосконалення [Текст] / О.А. Мошковська // Вісник ЖДТУ «Економічні науки».

- 2009. – № 3 (49) / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_gum/Vzhdtu\\_econ/2009\\_3/23.pdf](http://nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_3/23.pdf).
9. Ростовська, Г.В. Витрати: економічна сутність та напрямки дослідження [Текст] / Г.В. Ростовська // Вісник Донецького національного університету. Серія В: економіка і право. – вип.2. – 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/VDU\\_econ/2009\\_2/268.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/VDU_econ/2009_2/268.pdf)
10. Скляренко, В.К. В чем разница между затратами, расходами и издержками [Текст] / В.К. Скляренко / [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.elitarium.ru/2007/10/30/zatraty\\_raskhody\\_izderzhki.htm](http://www.elitarium.ru/2007/10/30/zatraty_raskhody_izderzhki.htm).
11. Скрипник, М.І. Сутність витрат як економічної категорії / М.І. Скрипник / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_gum/Vzhdtu\\_econ/2009\\_4/33.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/33.pdf)
12. Турило, А.М. Уточнення сутності поняття «витрати» і їхньої економічної оцінки на підприємстві [Текст] / А.М. Турило, Ю.Б. Кравчук, Н.М. Цуцурук. Актуальні проблеми економіки. Науковий економічний журнал. – Київ. – 2004. – № 11(41). – С. 85 – 88.
13. Адаменко, Т.М. Затрати та витрати підприємства як об'єкт управління [Текст] / Т.М. Адаменко. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_Gum/Emp/2009\\_21/63Adam.htm](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Emp/2009_21/63Adam.htm)
14. Безверхий, К.В. Ще раз про тлумачення сутності понять «затрати» і «витрати», «витрати виробництва» та «виробнича собівартість» [Текст] / К.В. Безверхий // Вісник ЖДТУ. – № 2 (52). – С. 222 – 228
15. Бондаренко, Т.Ю. Витрати на виробництво продукції як елемент формування та розвитку виробничо-господарського механізму [Текст] / Т.Ю. Бондаренко // «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 2. – 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/en\\_oif/2011\\_8\\_2/9.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_2/9.pdf)
16. Зонова, А.В. Учет затрат и расходов: основание разграничения и методика учета [Текст] / А.В. Зонова // Экономика сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий. – 2003. – №10. – С. 34 – 36.
17. Ільченко, Л.Б. Облік та аналіз витрат на виробництво (на матеріалах підприємств харчової промисловості України): автореф. дис. ... канд. економ. наук: спец. 08.06.04 «Облік і аудит» [Текст] / Л.Б. Ільченко. – К., 2006. – С. 19.
18. Лозинський, Д.Л. «Витрати» та «затрати» узгодження понять в бухгалтерському обліку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc\\_gum/Vzhdtu\\_econ/2009\\_4/21.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_gum/Vzhdtu_econ/2009_4/21.pdf)
19. Теорія бухгалтерського обліку: монографія [Текст] / Л.В. Нападовська, М. Добія, Ш. Сандер, Р.Матезіч та ін.; за заг. ред. Л.В. Нападовської. – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2008. – 735 с.
20. Скрипник, М.І. Визначення сутності понять «витрати» та «затрати» [Текст] / М.І. Скрипник // Міжнародний збірник наукових праць. Випуск 2(17). – С. 308 – 312.
21. Столяр, Л.Г. Сутність «витрат» та особливості трактування. – «Економічні науки». – Серія «Облік і фінанси». – Випуск 8 (29). – Ч. 4. – 2011. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc\\_gum/en\\_oif/2011\\_8\\_4/27.pdf](http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/en_oif/2011_8_4/27.pdf)
22. Філіп (Попович) Л.В. Економічний зміст і класифікація витрат [Текст] / Л.В. Філіп (Попович) // Вісник економіки транспорту і промисловості. – № 36. – 2011. – С. 206 – 211.
23. Козак, В.Г. Визначення поняття «витрати» та їх оцінка. Реформування економіки України: стан та перспективи [Текст] / В. Г. Козак. 36. матеріалів IV Міжнар. наук. – практ. конф. 26 – 27 листопада 2009 р. – К.: МІБО КНЕУ, 2009. – С. 129 – 131.